

Din istoria presei brașovene

Un SIMBOL -
"Gazeta Transilvaniei"

Gazeta - 170 de ani

Dr. Ruxandra NAZARE,
Biblioteca Județeană
"George Barițiu"Alte etape și formule
de organizare - 1911-1919,
1919-1941, Astra 1941-
1945

La începutul secolului al XX-lea, ziarul s-a confruntat cu dificultăți. Pentru a le depăși și a menține ziarul, în anul 1911, s-a format o societate în comandă ce a preluat "Gazeta" de la Elena Mureșianu, care renunțase și alesese să se retragă. Între membrii societății de comandă se numărau președintele N. Vecerdea, directorul Voicu Nițescu și redactorii Ioan Brote și Victor Branște. Noua conducere și-a propus să continue orientarea politică și obiectivele ziarului care vizau drepturile naționale ale românilor transilvăneni. Totodată "Gazeta" s-a bucurat de colaborarea intelectualilor și oamenilor de cultură ai timpului: Silvestru Moldovan, Onisifor Ghibu, Aron Cotruș, Emil Isac, Ioan Lupăș, Virgil Onișiu. Totuși, treptat ea a cedat locul unor ziare noi și mult mai incisive, - "Tribuna",

"Românul", "Drapelul" - la care activau jurnaliști energici precum Octavian Goga, Vasile Goldiș, Valeriu Branște. "Gazeta" se va resimți și de pe urma pierderii directorului ei, Voicu Nițescu, trecut în România în anul 1914. Conducerea a rămas pe seama lui Ioan Brote și a lui Victor Branște. În cursul anului 1916, în răstimpul cît Armata română s-a aflat în Brașov, "Gazeta" a fost condusă de Victor Branște și redactată de prof. Constantin Lacea. După retragerea Armatei române în toamna anului 1916 a urmat o adevărată criză. (În partea dedicată coordonatelor politice ale "Gazetei" este detaliată evoluția ei în timpul primului război mondial).

În ianuarie 1919, "Gazeta" reia reia locul, suplinit temporar de "Glasul Ardealului". Ea continuă să fie Organul Sfatului Național Român din Țara Bârsei, rezervind spațiu deciziilor acestuia. Era publicată sub conducerea probabil a aceluiași comitet de redacție la început: dr. Ioan Baciu, Aurel Ciortea, Ilie Cristea, Fabiu Sânjoan, Silviu Teșuș, O. Dante Gherman. Alți colaboratori sînt I.C. Pașcu, I. Pricu, Dumitru Grecean, Pavel Percea. Alături de aceștia, între 1919-1921, în coloanele

ziarului se înfîlesc cărțurari cunoscuți pentru pledoaria pentru cultura și cauza românească: Axente Banciu, Zaharia Bărsan, M.G. Samarinanu, Ion Clopoșel, Virginiu Ștefan Iosif, Ioan Bran Lemeni, Gh. Chelariu, Maria Baiulescu, N. Bagdasar, N. Iorga, Rădulescu-Pogoneanu, medicii Alexandru Sulică, Aurel Dobrescu, A. Tălășescu.

Începînd din 1922, după depășirea urgențelor administrative și organizatorice ridicate de Unirea din 1918, Partidul Național Român s-a angajat în viața politică postbelică și

în lupta pentru putere cu partidele concurente. Aflat în proprietatea PNR, ulterior Partidului Național Țărănist, "Gazeta" a reflectat noua orientare, a pierdut profilul ei general, de ziar al comunității și de ziar al românilor și a reprezentat interesele de partid. Evoluția ei era firească în noul context și din punctul de vedere strict juridic al raporturilor de proprietate, dar în același timp a atras de la sine scăderea calității articolelor și schimbarea tonului sobru specific, reducînd-o la rolul unei foi provinciale și făcînd dificilă de susținut

concurența cu puternicele cotidiene din Capitală. Urmarea: greutăți în apariția regulată a gazetei, silită să se oprească între 12 august și 25 noiembrie 1923. După reluarea editării, ea a încetat să mai fie cotidian și a apărut numai de trei ori pe săptămîină. Astfel, ziarul a oglindit interesele de moment ale grupărilor politice, s-a angajat în disputele partidelor și a înregistrat evoluția politicianismului românesc, îngustîndu-și platforma și devenind organ de partid, chiar de coterie politică. (va urma)

Citim în "Gazeta
Transilvaniei"
de-acum 100 de ani

"Jubileul" de 70 de ani al "Gazetei" aduce în coloanele ziarului (luni de-a rîndul!) scrisori și mesaje de felicitare din toate teritoriile locuite de români. Din Lugoj, bunăoară, pe adresa redacției este expediată următoarea scrisoare: "Dați-mi voie și mie, domnule director, să v-aduc prinosul omagilor mele la jubileul de 70 de ani al «Gazetei» și al dumneavoastră de 30 de ani (dr. Aurel Mureșianu era de 30 de ani în fruntea ziarului - s.n.). Mulți ani am fost paginatorul «Gazetei» și mi-au rămas adînc întipărite în memorie, cînd la jubileul de 50 de ani al «Gazetei», regretatul redactor Grigore Maior, cu lacrimi în ochi ne-a adus la cunoștință culegătorilor de-atunci, că «Gazeta» primește ca dar jubiliar, o modestă, dar mîndră tipografie, care își serbează și ea acum jubileul greutăților prin care a trecut de la 1888 încoace. De atunci trecut-au grele vremuri. «Gazeta» a fost și a rămas steaua și făclia ce conduce iubită nație obidită. Omagiu îi aduce vechiului ei paginator, dorindu-i, dimpreună cu directorul ei, s-ajungă să serbeze și jubileul de o sută de ani. Iar pe colegii mei, care au servit acest ziar pînă acum și sînt încă în viață, îi conchেম să facem «Gazetei Transilvaniei» vesele închinări din pieptul nostru românesc: «Țrăiască «Gazeta» mamă! / Și fiul său neobosit, / Piară ceata cea dușmană, / Viitoru-i fie strălucit!" (GT nr. 90).

Scrisoarea era semnată: "V. Jugănaru, conducător tehnic al ziarului «Drapelul»". Frumoase și din inimă urări. "Gazeta" le merita! Deosebit de semnificativ este, credem noi, anunțul din nr. 91 al ziarului, prin care proprietarii de case din străzile prin care urma să treacă rețeaua canalizării erau invitați, în 10 mai, la o consfătuire în sala de la Gernerbeverein, pentru a discuta despre pașii necesari "pentru obținerea legăturii facultative", adică gratuite, la rețeaua de canalizare. De ce? Pentru că "reprezentanța orașului" hotărîse în 13 decembrie 1905, ca fiecare proprietar să-și plătească racordarea la rețea. Sumele stabilite nu erau deloc mici, chiar "ruinatoare" pentru unii: 512 coroane pentru "o casă mai mică", 781 coroane pentru "o casă mijlocie" și 908 coroane pentru "o casă mai mare". Scopul reuniunii: "casarea hotărîrii reprezentanței", în condițiile în care costurile reale depășeau 1000 de coroane. Cum se vede, brașovenii nu acceptau chiar orice hotărîre a autorităților. • În 27 aprilie/10 mai, cum anunța ziarul (nr. 90), în sala de concerte a Reduței era programată "producțiunea Internat-orfeinului Reuniunii Femeilor Române din Brașov".

Programul producțiunii cuprindea: comedia într-un act "Aristotele", localizată de Maria Popescu, comedia într-un act "Mindria pedepsită" de Maria Baiulescu. La final, elevele urmau să joace "o compoziție de dansuri naționale". Producțiunea avea scop de binefacere. Biletele se vindeau la librăria Mureșianu. Astfel de producțiuni erau adevărate "evenimente" în Brașovul vremii. • Sub semnătura S. Fiaciu, în nr. 90 al ziarului citim o excelentă cronică de carte despre volumul "Șoapte din umbră", de Elena Farago, apărut la Craiova. "Astăzi, doamna Farago, scria cronicarul, este considerată cea dintîi poetă a noastră". Aprecieri cît se poate de judicioase, între poetele vremii Elena Farago detașîndu-se incontestabil, nu puține fiind versurile ei, ce și astăzi "sună ca o muzică cerească". Din "Florile dalbe", citeva versuri: "Și mai ales în iarna asta, lăsați copii să colinde/ Să nu se-nchidă nici o poartă/ În preajma lor și nici un semn/ Să nu-i oprească din curatul/ Și sfîntul datinei îndemn". • O scurtă rubrică, "Știri școlare", aducea în atenția românilor brașoveni (GT nr. 92) că "săptămîna viitoare se va ține examenul de clasă cu elevii clasei VIII-a a Gimnaziului român din Brașov, iar luni, în 18 mai, se începe examenul în scris de maturitate". Pe-atunci, examenele erau publice, părinții, rudele fiind adesea prezente în sala de examen. Azi, nu se mai poartă... • Fabrica de zahăr Bod reprezenta acum un veac mai mult decît o recomandă numele. Pentru că în nr. 93 al ziarului, un anunț publicitar informa că pomenita fabrică avea de vînzare 18 tauri "de 1 3/4 ani", din rasa Pinzgau. Se mai preciza că taurii erau deja introduși în "cadastrul regnicolar". Ar merita să se facă un studiu legat de ceea ce a reprezentat în acele vremuri Fabrica din Bod pentru dezvoltarea agriculturii și propășirea economică a Țării Bârsei. • Tipografia și Librăria "A. Mureșianu" din Brașov le oferea iubitorilor de literatură lucrări intrate în Istoria literaturii române, semnate de V. Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Brătescu-Voinești, Bolintineanu, Negruzzi, Ispirescu, Zaharia Bărsan, Coșbuc, Caragiale (se scria Caragiali) Șt.O. Iosif, Slavici, E. Farago, Iorga, Sandu Aldea, Sadoveanu, Creangă, Eminescu și alții (GT nr. 94). Puține librării se mai pot mîndri astăzi cu o asemenea ofertă! • O "Carte de bucate", scrisă în germană de Christina Schuster, primește, în ediția tipărită la Brașov de firma H. Zeidner, "medalia de aur" la Expoziția de artă culinară ce a fost găzduită de Timișoara, în primăvara lui 1908. Cartea mai primise o înaltă distincție la o expoziție similară, de rang internațional, organizată în 1905 la Berlin. Era considerată "cea mai bună carte de bucate din Ungaria". Autoarea era profesoară la "Școala de bucătărie" din Sibiu. Oare s-a reeditat cartea? • "Un teritoriu acomodat pentru întreprinderi industriale", avînd și "putere de apă" și "unele clădiri", era de vînzare în Brașov (GT nr. 97), situat fiind "vis-a-vis de cazarma de infanterie cea nouă". "Informațiuni" se puteau lua din "strada Porții nr. 15 (în curte)". Brașovul era în plină expansiune economică. Oare ce stabiliment industrial se va fi construit pe terenul în cauză? Poate ne ajută să aflăm unul dintre cititorii ziarului! • O rubrică de "Glume" își făcea adesea loc în coloanele ziarului. Și glumele erau chiar bune. Spre exemplu, în nr. 93 al ziarului citim: "Între bărbat și nevastă: - Ce proastă ești, femeie! Nu știi să faci nici o deosebire între cal și măgar... - Ți-am zis eu vreodată că ești cal?". Englezească!

Rubrică realizată de Ioan POPA

Acum, ca și atunci

Incredibil... dar adevărat

Profesor Petru ISTRATE

Am descoperit recent o frumoasă carte poștală, care are o vechime de peste 80 de ani și o semnificație deosebită. Ea a fost expediată de la Sibiu scriitorului Aurel Paul Bănuș care atunci se afla la Brașov de numele căruia se leagă și întemeierea revistei "Luceafărul", de la Budapesta, din 1902, în semn de omagiu pentru nemuritorul Mihai Eminescu. În locul destinatarului este consemnat: "În semn de omagiu, admirație pentru tot ce a dat din sufletul său pentru neamul românesc și în amintire de la colonelul Ion Munteanu". Fără a fi datată, cartea poștală

redă cunoscuta statuie a poetului Coșbuc de la Sibiu și o strofă, cu caligrafia-i cunoscută, din poezia "Sub patrafr", pe care dorim s-o reproducem: "Eu mă cunosc; sînt pătător; / Că prea am dus-on rîs și glume.../ Prea drag mi-a fost să fiu în lumă, / Și-am prea iubit ce-a fost frumos! / Pe lîngă vin, voinicii roată, / Și chioțe pe deal în zori, / Și ziua luncile cu flori, / Și hora noaptea-n sezători, / Și viața toată!". Ceea ce mi-a sîmțit indignarea a fost textul scris pe verso: "Vînzare pentru ridicarea Crucii la mormîntul poetului Coșbuc din Cimitirul Bellu, București" - "Asociația Românească" și ziarul "Acțiunea" Sibiu. Cred că este bine ca

cititorii "Gazetei", și nu numai, să cunoască acest lucru și, mai ales, admiratorii poetului, în preajma comemorării celor 90 de ani (9 mai 1918) de la trecerea sa în eternitate. Pentru mine este un lucru inexplicabil și mă întreb: chiar nu s-au găsit, în bugetul culturii, fondurile necesare pentru a se ridica o cruce poezului aîft de iubit și îndrăgît? Păcat! Mare păcat! Se pare că nici atunci, și nici acum, nu există fonduri pentru lucruri sfinte. Mă gîndesc la un bust pentru Eminescu, la Brașov, și Dumitru Stăniloae, la Vlădeni.

Monografii locale

Biserica "Buna Vestire" din Copăcel -
Ctitorie voievodală, monument arhitectonic

prof. Ioan FUNARIU

Biserica veche din Copăcel datează, după cercetările noastre, din perioada 1369-1377, biserica fiind o ctitorie voievodală, probabil ctitoria domnitorului Vladislav Vlaicu, acesta fiind primul domnitor muntean care stăpînește și Făgărașul, el intitulîndu-se "duce de Făgăraș". Dovezile care demonstrează faptul că este ctitorie voievodală sînt: asemănarea stilului arhitectonic cu bisericile voievodale din Țara Românească, în special cu cele din Cîmpulung, Curtea de Argeș și Tirgoviste - primele capitale ale Țării Românești, pictura foarte veche și de o remarcabilă ținută artistică, acum ascunsă sub mai multe straturi de vîruială, multe elemente din piatră dură, pistolul, usciorile și pragul de la intrarea în pronaos, usciorii împodobiți cu ghirlande cioplite în piatră, reprezentînd flori și fructe, lîneul din piatră dură, decorat cu frunze cămoase de acant, cu desenul stilizat, după model decorativ românesc, frontul rectangular cioplit în piatră, ilustrînd Sfînta Treime, executată însă sîngaci, sîngăcia plîndînd pentru marea vechime a bisericii. Fiind o biserică voievodală, aceasta s-a aflat mereu în atenția domnitorilor români din Țara Românească. Iată cîteva dovezi: voievodul Constantin Brăncoveanu donează bisericile voievodale din Copăcel, în anul 1700, așa numita Biblia lui Șerban sau Biblia de la București, prima traducere integrală în limba română a Bibliei, aceasta fiind transmisă prin Athanasie, arhiepiscopul

și mitropolitul Ardealului. Iată ce scrie la pagina 35 a acestei cărți, aflată în biblioteca parohiei din Copăcel: "Această sîntă carte se cheamă Biblie, este dată de Măria Sa Constantin Basarab voievod... prin mîinile Sfîntii Sale, părintele Athanasie, arhiepiscopul a toată Țara Ardealului, anii domniei 1700". - Domnitorii și mitropolitii Țării Românești mai trimit la biserica din Copăcel și alte cărți religioase dintre care amintim: Liturghii, Buzău, 1702, - Liturghii, trimisă în 1713 de Antim Ivreanul, mitropolitul Țării

Românești. - Domnitorii Țării Românești înființează, în poienile munților, două mănăstiri, o mănăstire de călugări, în muntele care se numește pînă astăzi Chilia, și o mănăstire de călugărițe, într-o poiană ce se numește pînă astăzi Călugărița, ambele incendiate în anul 1756 de generalul Bucov, fiind considerate focare ale ortodoxiei. Tot prin vîievozii din Țara Românească, biserica modestă înființată de Vlaicu a devenit o biserică monumentală, prin adăugarea în 1797 a turlei. (va urma)

Pagini de istorie

Generalul Ioan Băncilă
- elev la Liceul Ortodox din Brașov

Colonel (r) Ioan TUDOR

În perioada ocupației austro-ungare, tinerii studioși din Țara Bârsei erau trimiși la studii de către familiile lor (după ce urmau școala primară în localitățile de domiciliu), la Liceul Ortodox din Brașov, care ulterior va purta numele marelui cărturar și mitropolit al Bisericii Ortodoxe din Ardeal - ANDREI ȘAGUNA (care, cum se știe, a depus stăruință și bani pentru înființarea acestui lăcaș de cultură românească care va dăinui vremurilor). Erau anii grei ai dominației sașilor din Brașov, cînd tînarul Ioan Băncilă a pășit pe treptele acestui liceu și, timp de patru ani, a purtat șapca cu cozoroc și emblema liceului andreian, care reprezintă mindria de a fi român într-o cetate săsească.

Tînarul, născut la Zămești, în comitatul Făgăraș, în anul 1868, de religie greco-ortodoxă, a urmat cursurile acestui liceu din anul 1880 pînă în anul 1884, cînd a părăsit școala în urma unor conflicte cu autoritățile austro-ungare, fapt ce l-a determinat să treacă munții în țară, continuîndu-și studiile la Craiova și apoi la București. Din registrele școlare rezultă că elevul Ioan Băncilă a avut în anii de studii de la Brașov numai rezultate foarte bune, fiind un elev silitor, cu moralitate bună, "atențiunea" - încordată și "diligenta" - mare, posedînd o "formă exterioară a scripturii" curată. Elevul a fost apreciat în fiecare an cu "clasificațiunea generală" - foarte bine. În perioada anilor de studii, i-a avut ca îndrumători (îngrijitori

răspunzători) pe domnii Ioan Gros, Ioan Bertalan și pe doamna Paraschiva Saftu. Brașovul, cu dascălii acelor vremuri și anturajul strict românesc, l-a format pe tînarul zămeștean în spiritul acelor ani de deșteptare națională, iar apoi experiența cîștigată în Regatul României, printre alții, la Școala fiilor de militari din Craiova, în perioada 1885-1889, unde și-a luat și Bacalaureatul, au întărit sentimentul dragostei de țară, ceea ce l-a determinat să urmeze Școala Superioară de Ofițeri - secția Geniu din București (în perioada 1889-1891). Așa se face că, la data de 1 iulie 1891, Ioan Băncilă, fost elev al Liceului "Andrei Șaguna" din Brașov, se prezenta ca sublocotenent al Armatei Române în arma - Geniu.

În "Biografia mea", ofițerul Ioan Băncilă și-a așternut pe hîrtie etapele vieții sale de militar în Armata Română, care i-a recunoscut meritele, faptele de armă și eforturile depuse în întreaga sa carieră militară, fiind ridicat la gradul de general de brigadă.

Brașoveni în Enciclopedia Muzicii Românești

Aron BOGDAN

- dirijor, compozitor și
profesor (n. 7 II 1918)

Studiile muzicale le-a început la Școala Normală Andrei Șaguna (abs. 1938) și apoi la Conservatorul Popular din Sibiu (1946-1947) cu Cornel Arion (Teorie-solfegiu), Gheorghe Șoima (Armonie), Ilie Micu (Dirijat coral), continuîndu-le la Conservatorul București (cursurile fără frecvență, 1955-1960) cu Victor Giuleanu (Teorie-solfegiu), Gheorghe Dumitrescu (Armonie), Tiberiu Alexandru (Folclor), Gabriela Deleanu și Adriana Sachelarie (Istoria muzicii), M. Antonescu (Pian). Invățător (1943) și dirijor al Corului Căminului Cultural (Reuniunea Română de Cîntări) din Săliște, jud. Sibiu (1946-1968), profesor de muzică și director adjunct al Școala Medie Mixtă din Săliște (1948-1968), referent la Sectorul Învățămînt și Cultură din Brașov (1959-1962), profesor de muzică la Liceul Ioan Mesotă (1963-1969) și la Liceul Pedagogic (1970-1972) din Brașov, profesor la Școala Populară de Artă din Brașov (1973-1978), unde a întemeiat clasa de canto popular. A participat cu formațiile sale la diverse festivaluri și concursuri corale din țară.

Muzică corală: Frunză verde de gorun (1948), cor mixt, versuri populare (prelucrare de folclor), în: Cîntece din toată țara. București, ESPLA, 1955; Bade, ce pămînt te ține?

(1948), cor mixt, versuri populare (prelucrare), în: Cîntece din toată țara. București, ESPLA, 1955; Pe la poarta cui mi-i drag (1953), cor mixt, versuri populare (prelucrare); Murăș, apă curgătoare (1954), cor mixt, versuri populare (prelucrare), în: 20 Cîntece ale compozitorilor din Regiunea Stalin, Brașov, Edit. Poligrafică, 1957; Invîrtita (1954), cor mixt, versuri populare (prelucrare), în: 20 Cîntece ale compozitorilor din Regiunea Stalin, Brașov, Edit. Poligrafică, 1957; Liliță, bată-te-sfîntu' (1977), cor mixt, versuri populare (prelucrare); Lîngă somnul tău (1978), cor mixt, versuri de Vania Gherghinescu, în: Plai de muncă și de cîntec, Brașov, 1979; Puriță pe umerii viitorul (1978), cor mixt, versuri de Barbu Popovici, în: Plai de muncă și de cîntec, Brașov, 1979.

Culegeri de folclor: 11 Cîntece propriu-zise, 11 melodii instrumentale și de dans, 1 cîntec vocal de dans, în: Cîte donuri sînt pe lume. Culegere de folclor muzical din sud-estul Transilvaniei. Ed. alcătuită și îngrijită de Viorel Ganea și Mihai Weber. Prefață de Victor Iușceanu. Brașov, Edit. Casei Județene a Creației Populare, 1969.